



**Автор: Шилова Чаяна  
Чадамбаевна,**

**Чадаананың №2 муниципалдыг  
бюджеттиг ниити билигниң  
ортумак өөрөдилге чери**



Кичээлдин, темазы:



# Шүлүк дугайында билиг



# сорулгалары::



1) Өөреникчилерге шүлүк тургузуунуң  
онзагайын болгаш шүлүктүң өске  
чогаалдардан ылгалын өөредери

2) хайгааракчы, шинчилекчи  
шынарларны хевирлээри, шүлүктерни  
дамчыштыр төрээн дылын үнелээри  
болгаш орус дылга сонуургалын бедидери.

3) аас болгаш бижимел чугаазын

сайзырадыры

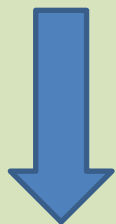




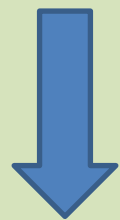
**Шүлүк** дээрге тускай хемчээлдиг, аянныг кылдыр организастаттырган системалыг чугаа болур. Ында кижиниң сагыш-сеткилиниң илерээшкинин (муңгаралын, хөлзээшкинин, өөрүшкүзүн...) тодаргай чырыткан болур. Ооң өске чогаалдардан ылгалы болза ол чугааны тус-тус одуругларга таарыштыр аяннаштырганы болгаш одуругларның хемчээлиниң деңи болур.



# чогаал



Калбак  
чогаал  
(проза)



ШҮЛҮК



ШИИ





# Ийи одуруглуг:



- 1-Орус дылды номчуп, бижип, сөглээр кылдыр билир болза,
- 2-Ораннарга салгын ышкаш, хостуг ужар эзир боор сен.

( *М.Кенин-Лопсан «Орус дылды өөрениңер»*)



# 4 одуруглуг:



- 1-Орус дылда кожаң ырга ынаам аажок,
  - 2-Ол дыл дээрге чуртталгамның чамдыы дээр мен.
  - 3-Бижип, номчуп, сактып, дыңнап боданганым,
  - 4-Билип алган орус дылым үнелээр мен.
- (Игорь Иргит «Тыва дылым»)*



# Эге аяннажылга (аллитерация):



- 1) Долу аяннажылга
- 2) Кожаланчак
- 3) Аралашкак
- 4) Кажаланчак
- 5) Саарзык





# Долу аллитерация



- рай кежээ Нева хемниң эриин дургаар
- оргамда сумкам чүктээш, чанып ор мен.
  - рус сөстүң чырыткызы маңаа база
- рай кежээ чораан боор деп бодап келдим

(М.Кенин-Лопсан )



# Кожаланчак аллитерация



Орус дылда кожаң ырга ынаам аажок,  
Ол дыл дээрге чуртталгамның чамдыы дээр  
мен.

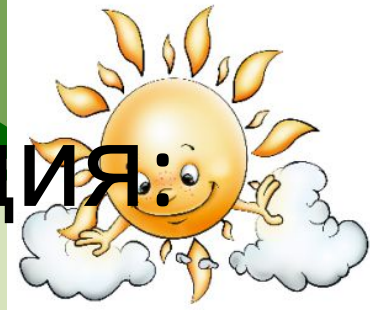
**Б**ижип, номчуп, сактып, дыңнап боданганым,

**Б**илип алган орус дылым үнелээр мен.

(Игорь Иргит «Тыва дылым»)



# Кажааланчак аллитерация:



- **Ы**нак-тыр мен... өртемчейде
- Чүрээмге чоок, эргим төрөл
- Чүү-ле бар-дыр, сувуразын
- **Ы**рлап чор мен-ынак-тыр мен
- ( А.Үержаа «Ынак-тыр мен»)



рифма:



Салгын-сырын **сыг-сыг**,  
Сайлык кушкаш **сыйт-сыйт**,  
Торлаалар **торр-торр**,  
Торгажыктар **ток-ток**.



# Словарь-биле ажыл:



**Строфа**- шүлүкте утка талазы-биле бөлүглешкен одуруглар, ырга куплет дээр

**Аллитерация**- шүлүкте одуругларның эге аяннажылгазы

**Рифма**- шүлүкте одуругларның төнчү аяннажылгазы

**Стопа**- строфада одуругларның слогтар аайы-биле дең болуру





## IV. Быжыглаашкын



- **1. Ном-биле ажыл:** 144-кү арында «Шүлүк дугайында билиг» деп эгени номчааш, кол чүүлдерни, билиглерни тодарадып сайгарар.
- **2. Коллективтиг сайгарылга** А. Үержааның «Тыва дылым» деп шүлүүнге аас-биле сайгарылганы чорудар.





### 3. Бот-тускайлаң сайгарылгалар:

Шүлүк номнарын, өөреникчилерге үлөп бергеш, шүлүктүң кол утказын, тургузуун дараазында чурум езугаар сайгарар:





- 1) Шүлүктүң кол темазы, идеязы.
- 2) Каш строфадан тургустунганыл?  
Строфаларда одуруглар саны.
- 3) Одуругларда слогтар саны.
- 4) Строфа бурузунун эге аяннажылгазы,  
ооң хевирлери (долу, кожаланчак,  
аралашкак, кажааданчак, саарзык).
- 5) Рифма (сөөлгү аяннажылга) бар, чогу  
тодарадыры
- 6) Чурумалдыг аргаларның ажыглалы.



«Часкы чурумал» деп шүлүк чогаадыр





# Онаалга :



Дыннадыг-сайгарылга «Бойдус темазынга  
хамаарышкан шүлүктөрниң тургузуу».







# Рефлексия. Демдектер салыры





# Кичээнгейиңер дээш четтирдивис!

